

ברכת הרפואות

מבואר בשו"ע סי' רד סע' ח, כל האוכלין והמשקין שאדם אוכל ושותה לרפואה אם טעמם טוב והחיד נהנה מהם מברך עליהם תחילה וסוף. ושם בסע' י"א ברמ"א מוסיף ואומר, וכל מרקחת שאין בריאין רגילין בו אלא לרפואה מברכין עליו שהכל. ובמ"ב שם ס"ק נד חולק על דין זה של הרמ"א, והוא מביא בשם בדק הבית, דרוב הפוסקים חולקים ע"ז, וכן הסכימו האחרונים דצריך לברך עליו ברכה הראויה לו כיון שעכ"פ נהנה.

ואמנם המקור להלכה זאת, דיש לברך על רפואה אם איננה מרה, הוא בברכות לו א, לגבי הדין של נותן שמן לתוך אניגרון, מהו דתימא כיון דלרפואה קא מכיין לא ליברך עליה כלל, קמ"ל כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי. וכ"ה שם לח א, לגבי הדין של שתיתא, אבל הכא כיון דלכתחילה לרפואה קמכין לא ליברך עליה כלל, קמ"ל כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי.

ולכאורה יש ללמוד מכאן, שאם אדם שותה מיני סירופ לרפואה, או מוצץ כדור של רפואה, שיהיה חייב לברך עליו. וכן שמעתי רבים נוהגים כן. אמנם לא כן אתי, די"ל דאין הראיה עולה יפה. ואמנם שמן זית אם שותים אותו כמו שהוא מויק. ולכן לא מברכין כלל לרש"י, או מברכין שהכל לרמב"ם, פ"ח מה' ברכות ה"ב וע"ש בכ"מ. אבל אם מכניסין שמן זית לתוך אניגרון יש לו טעם, ולכן אמרינן שאם כוונתו לאניגרון מברך האדמה, ואם כוונתו רק לרפואה, ושותה אותו שמן זית מעורב באניגרון לשם רפואה, מברך העץ. (וקצ"ע, דאיך גבין שע"י כוונתו לאכילה או לרפואה תשתנה הברכה), הרי מצינו שמברכין ברכת העץ על שמן זית, אם כוונתו בעיקר לשם רפואה, הגם ששמן זית עצמו לבדו מויק, זה טוב לגבי שמן זית מעורב באניגרון, דאמרינן דאזלינן בתר כוונת, מהו העיקר ומהו הטפל. ואפילו אם השמן הוא העיקר ג"כ מברך עליו, כיון שרגילים לשתות שמן זה מעורב באניגרון, ומה"ת לומר, כיון שכוונתו לשמן לא יצטרך לברך.

אמנם בגידון שלנו, סם הרפואה המעורב בתוך הסירופ או בתוך כדור המציצה, הוא בעצמו מר, וגם אם מערב אותו עם שאר חומרים שממתקים את חומר הרפואה, הרי אין האדם רגיל לשתות רפואה זו ולא לשם רפואה. ואם כן סם הרפואה הוא העיקר, והוא מר, ואין רגילים לערבו עם שאר חומרים רק לשם רפואה, ולמה יברך עליו, הרי על העיקר לא מברכים, כיון שמר הוא, ולמה נאמר שהטפל, המתקנת, היא תחייב בברכה, הלא אין רצונו במתיקות בכלל, אלא רק להטעים את חומר הרפואה, דברים אלו נאמרו אפילו במקום שסם הרפואה הוא המועט והסוכר שמכניסים בו הוא הרוב, אעפ"כ אין לברך עליו, כיון שסו"ס סם הרפואה הוא

העיקר, והראיה משמן וית מעט שהבניסו לתוך אניגרון מרובה, אם כוונתו לרפואה, דאמרינן לברך בורא פרי העץ, אף שהוא המועט, וכפי שמבואר בס"י רב סע' ד ובמ"ב ס"ק לא. וכן הוא גם כן לגבי הראיה השניה, שתיתא רגילים לאוכלו, בין הבריאים ובין האדם החולה, ולכן משמיע לנו שמברכים עליו ברכה גם אם כוונתו לשם רפואה. אבל אין זה דומה לדין שלנו, שאין אדם שיאכל את הסם המר ולא לשם רפואה. ולכן נ"ל ברור שאין לברך על הסירופ הנ"ל, וכן גם על כדורי מציצה.

ומה שרגילים לברך על המים, אם אמנם שותהו להבליע את הכדור, ג"כ נ"ל דיש לדון בדבר, וכפי שיבואר. דלא מבעיא אם לוקח את הכדור בפיו, ולפני כן מברך שהכל ושותה המים עם הכדור, דודאי לא שפיר עבד, דהא המים הם הטפלים לכדור ולמה יברך עליהם, אלא אפילו אם ישתה מקודם קצת מים, כדי לא ליהנות מן העולם הזה בלי ברכה, ג"כ אין זה ברור שיצטרך לברך עליהם, שהרי מבואר, ס"י רד סע' ז, דכל שאין הוא שותה את המים לצמאו אינו מברך לא לפגיו ולא לאחריו, וכן מבואר שם בבית"ל ד"ה חנקתיה, דאם שותה מים כדי להוריד המזון למקומו הוא ג"כ בכלל זה כיון שאינו שותה להנאה.

כל זה אם שותה מים להבליע כדור הרפואה, אבל אם שותה מיץ או שאר משקה לשם כך, נ"ל דיצטרך לברך, וכפי שמבואר במ"ב שם ס"ק מב, דאם באמת כוונתו רק לשם בליעת הכדור למה לא ישתה מים לשם כך, אלא ע"כ כוונתו גם למיץ או למשקה האחר, ולכן יצטרך לברך עליו.